

України щодо уточнення ознак окремих злочинів у сфері службової діяльності» № 2621. У результаті змін, внесених Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у сфері державної антикорупційної політики у зв'язку з виконанням Плану дій щодо лібералізації Європейським Союзом візового режиму для України», дії службових осіб, які зловживають владою чи службовим становищем, *можливо кваліфікувати як кримінальні правопорушення лише за умови доведення, що такі дії призвели до виключно матеріальних збитків* – шкоди, яка в сто і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян. Законопроектом пропонується викласти у новій редакції п. 3 примітки ст. 364 КК України, якою у ст.ст. 364, 364-1, 365, 365-2, 367 КК України визначити істотну шкоду у грошовому еквіваленті більше 100 н.м.д.г.

Список використаних джерел

1. Кримінальний кодекс України : Закон України від 5 квітня 2001 р. URL: [http:// zakon1.rada.gov.ua](http://zakon1.rada.gov.ua).

Захаренко Людмила Миколаївна,
старший науковий співробітник наукової
лабораторії з проблем психологічного
забезпечення та психофізіологічних
досліджень ННІЗДН Національної академії
внутрішніх справ, кандидат психологічних наук

ПАСИВНИЙ ПСИХОЛОГІЧНИЙ ЗАХИСТ ЯК СПОСІБ ПРОТИДІЇ МАНІПУЛЯТИВНОМУ ВПЛИВУ

Одним із важливих чинників психологічної безпеки особистості є її вміння протистояти маніпуляціям, щоб уникнути провокації на вчинення злочину [2; с. 105].

У психологічній літературі захист від маніпулятивного впливу розглядається як «система дій, спрямованих на усунення чи зведення до мінімуму негативних переживань (відчуття тривоги, невпевненості, вини, дискомфорту тощо) і втрат, які можуть травмувати особистість» [3, с. 194].

Психологічний захист – це «вживання суб'єктом психологічних засобів усунення або послаблення збитку, що завдає йому інший суб'єкт» [1, с. 200]. Такий захист виникає як відповідь на порушення/загрозу порушення психологічних кордонів, яке здатне зашкодити цілісності особистості або її індивідуальним особливостям.

Психологічний захист від маніпулювання може бути активним або пасивним. Активний захист часто становить логічне продовження пасивного.

Пасивний захист обирається, якщо особа, на яку спрямований психологічний вплив, із певних причин (небажання (недоцільність) конфліктувати, невпевненість у власних силах, невизначеність ситуації тощо), не хоче вступати у відкрите протистояння, хоча факт

маніпулювання нею виявлено й розпізнано. Суть пасивного захисту як способу пасивної протидії маніпулятивному впливу полягає в блокуванні власних спонтанних реакцій на дії маніпулятора та збиванні темпу маніпулятивного впливу. Пасивний захист застосовується у двох випадках: 1) об'єкт маніпулювання не знає, як вчинити; 2) об'єкт маніпулювання не хоче псувати стосунки з маніпулятором.

Основними формами пасивного захисту виступають:

- повне або часткове ігнорування слів маніпулятора (відсутність реакції на його слова та дії);

- тактовне, стримане й несподіване для маніпулятора мовчання (зробити, вигляд, що не розчули чи не зрозуміли взагалі);

- формалізація спілкування (тобто зведення спілкування з маніпулятором до формальних процедур: офіційність; говорити тільки стандартними фразами; посылатися на керівництво, накази та інструкції);

- формальна згода на пропозиції маніпулятора, але з обмовкою, що буде зроблено тільки те, що залежить від адресата маніпулювання;

- гра в «тупуватість» («Не зрозумів», «Не збагну, про що Ви» тощо);

- відмова від ухвалення рішення «тут і зараз», відкладання питання про прийняття остаточного рішення на потім («Мені зараз ніколи, зайнятий, не зараз, потім ...»; «Те, про що Ви просите, дуже важливо, але я не можу відразу відповісти. Поговоримо пізніше»);

- повторення прохання маніпулятора, але із питальною інтонацією (це дасть Вам час для відповіді та змінить заготовлений маніпулятором розподіл ролей) [3, с. 210–215].

У ситуаціях пасивного захисту важливо не поспішати з рішенням, проявити витримку та самовладання, щоб утриматися від спонтанних дій, на які очікує маніпулятор. Основні способи збереження самовладання: мовчазне розглядання, зайняття позиції спостерігача, витримка паузи.

Мовчазне розглядання (тобто, фіксування уваги не на слухових, а на зорових відчуттях) полягає у детальному розгляданні обличчя співрозмовника-маніпулятора, немов для подальшого малювання його портрета з пам'яті; у мовчазному та дуже уважному погляді на нього, однак без неприязні або іронії; у намаганні під час умисних пауз у розмові роздивитися якнайбільше деталей навколо спірозмовника.

Зайняття позиції спостерігача (оцінювання ситуації ніби згори (або збоку) досягається шляхом використання таких моделей візуалізації як трансформація масштабів (уявно зменшити зріст маніпулятора: зробити його карликом, ліліпутом); корегування тональності та яскравості (змінити зовнішність маніпулятора з кольоровою на чорно-білу); експериментування з глибиною візуального сприйняття (можна замінити картинку на плоске, двомірне зображення, віддалити її, уявивши дуже маленькою).

Витримка паузи допоможе швидше заспокоїтися, зосередитися, знайти належну відповідь, якщо маніпулятор щось запропонував. Варто скористатися паузою і подумки дати собі відповіді на запитання: «Чи потрібно мені *саме це?*»; «Чи потрібно мені *це саме зараз?*»; «Чи потрібно мені *саме це такою ціною?*»; «Чи потрібно *це саме мені?*».

До способів пасивної протидії маніпулятивному впливу відносяться ухилення від контакту та відмова від контакту.

Ухилення від контакту (дієвий спосіб позбавлення від небажаних переживань чи рольових функцій) – це уникнення відвідування місць, де можливі зустрічі з потенційними маніпуляторами, та ухилення від ситуацій, які викликають небажані відчуття та реакції. Якщо зустріч неминуха або вже відбувається, використовуються такі тактики поведінки із маніпулятором:

– *тайм-аут* (це відвернення уваги на побутову подробицю; зміна теми розмови; обхід «слизьких тем», «гострих кутів»; фізичний вихід із простору взаємодії за слушної нагоди; філософський вихід із ситуації шляхом виголошення риторичних запитань типу: «Що є істина?») або «Усі ми мислимо суб'єктивно...»; використання жартів для переключення уваги на щось інше);

– *скорочення часу взаємодії* (під різними приводами для себе і оточуючих переривання зустрічей, залишення мітингів, зборів, різних видовищних заходів або використання різних форм відмови від участі та присутності на подібних заходах; перенесення розмови на інший час; встановлення «графіка» взаємодії; відключення від каналів інформації, відмова від читання деяких газет, статей, рубрик та перегляду конкретних теле-, радіопрограм тощо);

– *запобігання особистій взаємодії* (ухилення від зустрічей з маніпулятором; заміна безпосереднього контакту на інтернет-комунікацію у мережевому режимі (електронна пошта, блог тощо); уникання контактів (зустрічей та відповідей на телефонні дзвінки, повідомлення).

Однак ухилення від контакту є лише тимчасовим тактичним засобом протидії маніпуляції, який із часом потребуватиме зміни на одну з форм активної протидії.

Відмова від контакту полягає в категоричній ізоляції від впливу маніпулятора та передбачає використання певних фраз, втілених у різних формах відмови:

1) відмова-побоювання («Боюся, що це неможливо»; «Є велика небезпека того, що я не зможу прийняти цих пропозицій»);

2) відмова-жаль («Мені дуже шкода, але я не зможу цього зробити»; «Шкодную, але не зможу погодитися з цим»; «Мені дуже не хотілось би Вас засмучувати, але моя відповідь буде негативною»);

3) відмова-змушеність («Я змушений відмовитися від цієї пропозиції»; «Доведеться мені все-таки відповісти Вам відмовою...»).

Слід звернути увагу, що відмова від контакту може викликати переживання почуття провини (чим може скористатися маніпулятор),

тому її не можна систематично використовувати. Ефективним способом захисту від докорів та звинувачень може послужити *прийом «стати вище»*, тобто «піднятися» над маніпулятором, виявити до нього співчуття та розуміння його агресії як результату слабкості й недосконалості.

Таким чином, пасивний психологічний захист від маніпулювання сприяє зниженню емоційного напруження та зменшенню агресивності позиції маніпулятора, дозволяє виграти час для аналізу ситуації й прийняття оптимальних рішень.

Список використаних джерел

1. Доценко Е. Л. Психология манипуляции: феномены, механизмы и защита. М. : ЧеРо, 1997. 344 с.
2. Психологічні засади запобігання корупційним правопорушенням в органах державної влади та місцевого самоврядування : навч. посібник. О. І. Кудерміна, Л. І. Казміренко, В. Г. Андросюк та інш. К. : Нац. акад. вн. справ, 2019. 184 с.
3. Сугестивні технології маніпулятивного впливу : навч. посіб. В. М. Петрик, М. М. Присяжнюк, Л. Ф. Компанцева, Є. Д. Скулиш, О. Д. Бойко, В. В. Остроухов; за заг. ред. Є. Д. Скулиша. 2-ге вид. К. : ЗАТ «ВІПОЛ», 2011. 248 с.

Зелькіна Тетяна Євгенівна,
адвокат

ДЕЯКІ АСПЕКТИ НАЯВНОСТІ КОРУПЦІЙНИХ РИЗИКІВ, ПОВ'ЯЗАНИХ З ОБМЕЖЕННЯМ МАЙНОВИХ ПРАВ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ

Тривалий час корупція залишається однією з найбільших проблем України та багатьох інших країн світу. На сьогодні органам виконавчої, судової та законодавчої гілок влади України необхідно докласти зусиль для виконання 36 рекомендацій, наданих за результатами 1, 2-го та 4-го раундів оцінювання GRECO.

Корупційна складова публічного управління в Україні підтверджена низкою аналітичних та соціологічних досліджень. Незважаючи на те, що модель оцінювання корупційних ризиків нормативно впроваджена в Україні з 2018 р., більшість органів публічної влади оцінюють корупційні ризики своєї діяльності формально [5].

Тому необхідним є своєчасний та достовірний аналіз корупційних ризиків й ужиття превентивних антикорупційних заходів, що уможливлять запобігання порушенню норм законодавства України, позитивно вплинуть на роботу органів публічної влади, сприятимуть захисту прав та свобод особи і громадянина.

Під корупційними ризиками в системі державного управління Ю. В. Дмитрів справедливо називає «сукупність умов та факторів, що закладені в системі державного управління та визначають можливість виникнення корупційної поведінки і створюють небезпеку настання